

सम्राटाशी एक संवाद: कर्करोग, धैर्य आणि जिज्ञासेची गोष्ट

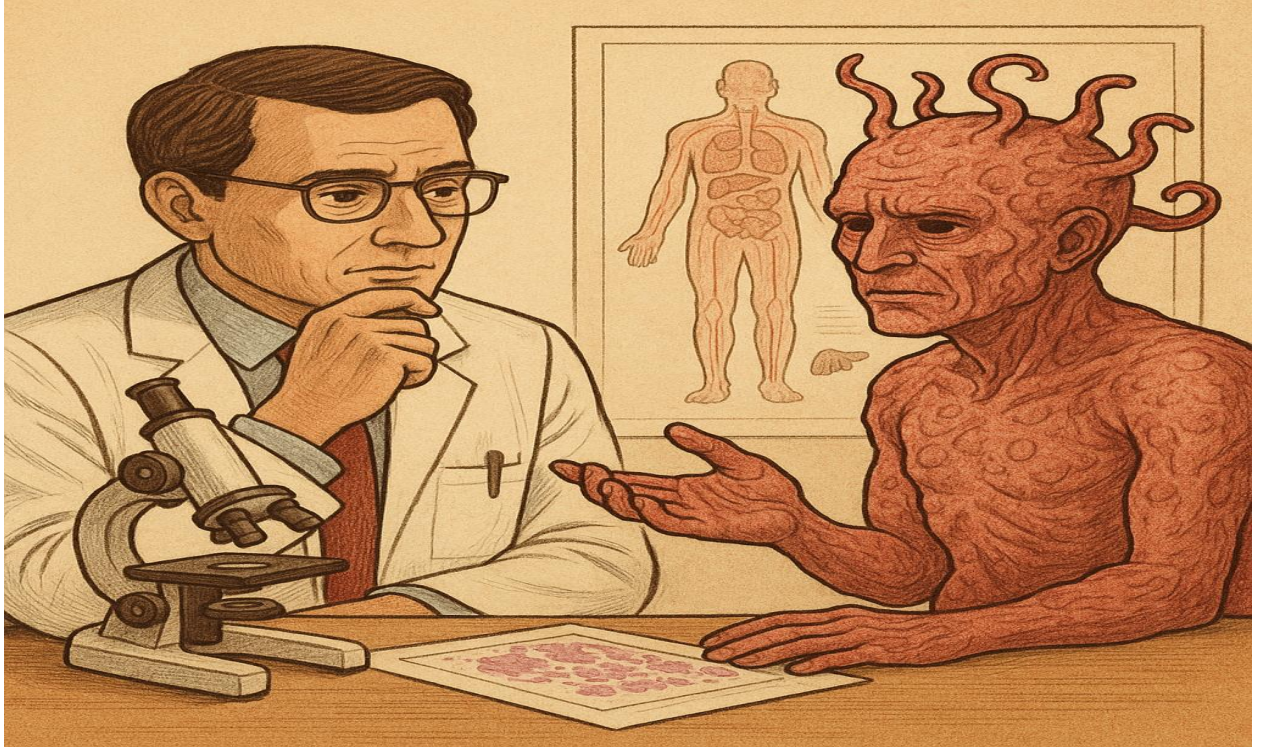
खालील गोष्ट ही मानवीजातीसाठी सर्वाधिक भीतीदायक ठरलेल्या आजार — कर्करोग — याबद्दल आहे. ही कथा सिद्धार्थ मुखर्जी यांच्या *The Emperor of All Maladies* या पुस्तकावर आधारित आहे. या कथेमध्ये इतिहास, भावना, विज्ञान आणि एका पॅथॉलॉजिस्टचा दृष्टिकोन यांचा समावेश आहे, ज्यामुळे ही माहितीपूर्ण आणि विचारप्रवर्तक बनते.

पावसाळी सोमवार सकाळ होती. मी त्याला पहिल्यांदा भेटलो — तो ना रुग्ण होता, ना डॉक्टर. पण एक अस्तित्व होतं. असं अस्तित्व जे कुणी बोलावलेलं नसतं, तरीही ते आत येतं आणि मोकळं होऊन बसतं.

त्याने स्वतःची ओळख अगदी सहज करून दिली.

“तू मला आधीपासून ओळखतोस,” तो म्हणाला.

“माझं नाव कर्करोग.”

मी थोडा विस्मित झालो. “हो, मी तुला मायक्रोस्कोपखाली पाहिलं आहे,” मी म्हणालो. “तुझ्या वेडसर पेशी, अनियमित विभाजने, रक्तवाहिन्यांमधील आक्रमण — मला सगळं माहीत आहे.”

तो हसला.

“तरीही मी फरोहांच्या काळापासून आहे, आणि अजूनही कोणी मला पूर्ण समजून घेतलेलं नाही.”

तो बरोबर होता.

पुरातन इतिहास ते शस्त्रक्रिया

इ.स.पू. २५०० मध्ये एक इजिप्शियन वैद्य एका स्तनातल्या कठीण गाठेबद्दल लिहीतो — ही कर्करोगाची पहिली ऐतिहासिक नोंद. उपचार? अग्नीने ती गाठ भाजणे.

त्या स्त्रीचा विचार करून अंगावर शहारा आला. वेदना. भीती. अंतिमता. कर्करोग बरा होण्याचा प्रश्नच नव्हता.

“तू त्या काळी शांत होतास,” मी म्हणालो. “तुझं अस्तित्व नकळत होतं.”

“हो,” तो म्हणाला.

“पण ज्या दिवशी तुम्ही पेशींचं विभाजन समजून घेतलंत, त्या दिवसापासून मी ओरडायला सुरुवात केली.”

पेशींच्या युगातील लढाई

१९व्या शतकात मायक्रोस्कोपचा शोध लागला. रुडॉल्फ व्हिको म्हणाले की सर्व आजार पेशी पातळीवर सुरू होतात — म्हणजे कर्करोग हा ‘अंतर्गत शत्रू’ आहे.

माझ्या पहिल्या ‘कार्सिनोमा’ रिपोर्टची आठवण आली. पेशी पूर्णपणे अनाग्रही, कोणतेही नियमन नाही — जणू पेशींचं बंडच!

“तू गुन्हेगारासारखा आहेस,” मी म्हणालो, “ज्याचं मी सतत निरीक्षण करतो.”

“पण मी तुमचाच एक भाग आहे,” तो शांतपणे म्हणाला.

हो खरंच. कर्करोग बाहेरून येत नाही. तो आपल्या जनुकांमधूनच उत्पन्न होतो. तेच जनुकं जे आपल्या वाढीसाठी आणि जखम भरून काढण्यासाठी जबाबदार आहेत.

भीषण उपचारांची सुरुवात

“का इतका आक्रमक उपचार केला गेला तुझ्यावर?” मी विचारलं.

उत्तर आलं नाही. म्हणून मी सांगायला लागलो.

१९व्या-२०व्या शतकात डॉ. हॉलस्टेडसारख्या शल्यविशारदांनी “रॅडिकल मास्टेक्टॉमी” सुरू केली — स्तन, छातीचे स्नायू, लसिका ग्रंथी — सगळं काढून टाकलं जायचं. काहींना जीवदान मिळालं, पण आयुष्य विद्रूप झालं.

“पण आम्ही तुझं मूळ समजून घेतलं नव्हतं,” मी म्हणालो.

“कारण मी उत्क्रांती करतो,” तो म्हणाला.

“आणि तुमचं स्काल्पेल खूप संथ आहे.”

रसायनांच्या युगाची सुरुवात

१९४०च्या दशकात रक्ताच्या पेशींवर मस्टर्ड गॅसचा प्रभाव लक्षात आला. तो ल्युकेमिया रुग्णांवर वापरला गेला — काही वेळ परिणाम झाला, पण मग परत पुनरावृत्ती.

“तू सहज मरणार नाहीस,” मी म्हणालो.

“कारण मी कोट्यवधी पेशींपासून बनलो आहे,” कर्करोग म्हणाला.

“तुम्ही काही मारता, बाकीचे अधिक मजबूत बनतात.”

जनुकांचा शोध

१९७०-८० नंतर जनुक पातळीवर कर्करोग समजून घेण्यास सुरुवात झाली. **RAS, p53, MYC** यांसारख्या जनुकांची ओळख झाली. काही जनुकं पेशींची वाढ ‘ऑन’ ठेवतात, काही ‘ब्रेक’ लावतात. पण जेव्हा या दोघांमध्ये बिघाड होतो, तेव्हा कर्करोग जन्माला येतो.

“तरी तू सुरू होतोस कसा?” मी विचारलं.

“कारण तुमचं पेशी विभाजन अचूक नसतं,” तो म्हणाला.

“आणि तुम्ही आता अधिक काळ जगता — इतका की चुकांसाठी वेळ पुरतो.”

तंतोतंत उपचारांचा काळ

२१व्या शतकात ‘जिनोमिक्स’ने क्रांती घडवली. **Gleevec** हे औषध क्रॉनिक मायेलॉइड ल्युकेमिया (CML) साठी गेमचेंजर ठरलं. ते विशिष्ट जनुकावर (BCR-ABL) थेट हल्ला करतं — जणू सर्जनने शस्त्रक्रियेनं केवळ रोगी पेशी काढाव्यात तसं.

“हे उपचार नव्या युगाची सुरुवात आहे,” मी म्हणालो.

“पण माझ्या प्रत्येक रूपाचा तुम्हाला पत्ता लागलेला नाही,” कर्करोग म्हणाला.

खरंच. प्रत्येक उपचाराला तोडगाही असतो — प्रतिकार, पुनरागमन, रूपांतर.

स्लाईडमागची माणसं

मला कार्ला रीडची आठवण आली — सिद्धार्थ मुखर्जीने वर्णन केलेली तरुण आई. तिला ल्युकेमिया झाला. ती उपचारांतून, वेदनांतून, प्रेमात आणि धैर्यातून गेली.

प्रत्येक स्लाईड, प्रत्येक रिपोर्ट, प्रत्येक केस — त्यामागे एक कार्ला असते. एक आयुष्य थांबलेल्या क्षणी.

“तू फक्त एक आजार नाहीस,” मी म्हणालो.

“तू एक कथा आहेस. आणि रुग्ण लेखक आहेत.”

“हो,” कर्करोग म्हणाला.

“पण शेवटचं पान मीच लिहीन, जर तुम्ही मला थांबवलं नाहीत तर.”

युद्ध आता वेगळं आहे

आजचे युद्ध संपूर्ण नष्ट करण्यासाठी नाही — तर समजून घेण्यासाठी आहे. लवकर निदान, प्रतिबंध, आणि वैयक्तिक उपचार योजना हे आजचे मुख्य शस्त्र आहेत.

पॅप स्मीअर, कोलोस्कोपी, HPV लस, तंबाखू प्रतिबंध — हे युद्धाचे नवे तर संरक्षणाचे हत्यारं आहेत.

एक पॅथॉलॉजिस्ट म्हणून मला कर्करोगाचा आदर वाटतो — शत्रू म्हणून नव्हे, तर एका जटिल जैविक प्रक्रियेच्या रूपात.

“तुला आपण पूर्णपणे दूर करू शकू का?” शेवटी मी विचारलं.

तो खिडकीबाहेर पाहू लागला.

“तुम्ही मला नियंत्रित कराल. काही वेळेस हरवाल. पण पूर्णपणे नाही — कारण मी तुमचाच भाग आहे.”

आणि मग तो न दिसता गेला — जणू संध्याकाळी सावली विरते तसाच.

समारोप

कर्करोग हा फक्त एक आजार नाही — तो **जैविक गोंधळ, मानसिक लढाई आणि मानवी इतिहासाचा भाग** आहे.

सिद्धार्थ मुखर्जी यांनी आपल्याला हे शिकवलं की "**कर्करोगाशी लढणं म्हणजे शेवटी स्वतःच्या अस्तित्वाशी, मर्यादांशी, आणि शक्यतांशी झुंज देणं आहे.**"

आणि म्हणूनच, प्रत्येक स्लाईड, प्रत्येक बायॉप्सी, आणि प्रत्येक निदान — हे एक **पवित्र कार्य** आहे.